

En temporär hälsoanpassning eller kvarstående samhällsförändring?

Två Pingstförsamlingar i södra Norrland och dess digitala anpassningar vid Covid-19

(Bild 1: Näslund S.)

Av: Hannah Näslund Sandström

Handledare: Mattias Dahlkvist
Södertörns högskola | Institutionen för historia och samtidsstudier
Kandidatuppsats 15 hp
Religionsvetenskap | Höstterminen 2022

Abstract

This study aims to investigate how the nature, structure and experience of religious life has changed in two Pentecostal churches during Covid-19 and how digital supplements were used and interpreted. A further aim is to investigate the consequences of the usage of digital media and how digital media is being used today, after the Public Health restrictions have been eased. Heidi Campbell, who is a prominent researcher in the subject of digital religion, has developed the theory *Religious-social shaping of technology* or RSST. The theory claims that communities' digital use is based on the community's historical background and tradition; these create common precedents that either have an innovative, accepting or deviant attitude towards new media. The material created in this study discusses through Campbell's theory of digital usages that the impact digitalization has had on the organization, authority and community has been dominant. The result is that the churches after the easing of restrictions is resistant against digital media, since it removes the feeling of solidarity.

Keywords: Covid-19, Digital Religion, Pentecostal Church, RSST, Digital supplements

Nyckelord: Covid-19, Digital Religion, Pingstkyrkan, RSST, Digitala anpassningar

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	4
1.1 Introduktion.....	4
1.2 Syfte	4
1.3 Frågeställningar	5
1.4 Tidigare forskning	5
1.4.1 Religion under Covid-19	5
1.4.2 Pingstkyrkan under Covid-19.....	6
1.5 Avgränsningar	7
2. Teoretiskt ramverk	9
3. Metod och material.....	11
3.1 Metod	11
3.1.1 Etnografi och digital etnografi.....	11
3.1.2 Intervjumetod	12
3.1.3 Videografi.....	13
3.2 Material	13
4. Empirisk beskrivning och resultat.....	15
4.1 Digitala anpassningar under tiden Covid-19 pågick.....	15
4.1.1 Youtubekanal A – Församling i större tätort.....	15
4.1.2 Youtubekanal B - Landsbygdsförsamling	17
4.1.3 De digitala anpassningarna enligt informanterna	19
4.2 Digital användning efter restriktionerna avslutats.....	22
4.2.1 Digital användning efter restriktionerna enligt informanterna	22
5. Analys.....	24
5.1 Två pingstförsamlingars digitala anpassningar under Covid-19	24
5.2 De digitala anpassningarnas följder.....	25
5.3 Digital användning efter att restriktionerna upphört	27
5.4 Studiens resultat utifrån teorin RSST	28
6. Slutdiskussion och vidare forskning.....	31
6.1 Slutdiskussion.....	31
6.2 Vidare forskning.....	32
7. Käll- och litteraturförteckning.....	33

1. Inledning

1.1 Introduktion

Covid-19 vände upp och ner på samhället i stort, inte minst påverkades religiösa samfund av smittspridningen och restriktionerna. Församlingarna fick ställa in och ställa om sin verksamhet, och för att göra detta användes digitala medier. I denna studie har två pingstkyrkliga församlingar studerats, genom intervjuer och analyser av församlingarnas Youtubekanaler. Denna studie är en del av CHANSE-digitaliseringsprojekt. Projektet syftar till att besvara hur det religiösa livet och samvaron påverkats och förändrats i samband med Covid-19, där fokusområdet är digitalisering och dess följder (CHANSE 481, ReCoVirA).

Heidi Campbell som är en framstående forskare inom digital religion har framställt teorin *Religious-social shaping of technology* eller RSST. RSST hävdar att samfundets digitala användning baseras på samfundets historiska bakgrund och tradition, dessa skapar gemensamma prejudikat som antingen har en innovativ, accepterande eller avvikande inställning mot nya medier. Vidare hävdar teorin att digital användning kan ha en stor påverkan på samfundets organisation, auktoritet och gemenskap, detta kommer diskuteras utifrån det empiriska underlaget i denna studie (Campbell, 2010:113-114).

Även om pandemier inte är någonting nytt i civilisationens historia så har aldrig förut en pandemi utspelats i en samtid med så pass stor tillgång till digitala medel. Digitalisering är i en historisk kontext ett nytt fenomen men kommer i framtiden med stor sannolikhet ha en avgörande funktion för den mänskliga samvaron. Studiens resultat gällande digital användning under Covid-19 ger därmed en möjlig glimt av församlingarnas religiösa mediaanvändning och uttryck i framtiden.

1.2 Syfte

Syftet med denna studie är att undersöka hur naturen, strukturen och upplevelsen av det religiösa livet förändrats i och med att religiösa samfund har ersatt och kompletterat etablerad personlig sammankomst med digitala medier. Ett vidare syfte är att undersöka hur användningen av digitala medier ser ut efter att Folkhälsomyndighetens restriktioner har avslutats. Detta görs genom att studera digitala anpassningar under Covid-19 hos två pingstförsamlingar i södra Norrland. Till sist syftar studien till att analysera resultatet utifrån Heidi Campbells teori om digitaliserad religion, vid namnet *Religious-social shaping of technology*.

1.3 Frågeställningar

Mina frågeställningar lyder:

1. Vilka digitala anpassningar gjorde de två studerade pingstförsamlingarna under tiden Covid-19 pågick, enligt de två intervjuade föreståndarna?
2. Vad fick de digitala anpassningarna för följder under Covid-19, enligt de två intervjuade föreståndarna?
3. Vad hände med de två studerade pingstförsamlingarnas digitala anpassningar efter Folkhälsomyndighetens restriktioner avslutats?
4. Hur kan studiens resultat diskuteras utifrån Heidi Campbells teori *Religious-Social Shaping of Technology* om digital religion?

1.4 Tidigare forskning

När det gäller tidigare forskning utgår jag från två huvudinriktningar: tidigare studier om religion under Covid-19 och studier om Pingstkyrkan under Covid-19. Dessa två dimensioner används för att skapa en bred förståelseram över både Pingstkyrkan och religion överlag under Covid-19. Studierna om religion under Covid-19 är kvantitativa vilket skapar en grund som jag kompletterar eller jämför med det kvalitativa material som produceras i denna studie.

1.4.1 Religion under Covid-19

Myndigheten för stöd till Trossamfund har producerat kvantitativ forskning gällande trossamfunden under Covid-19, hur församlingarna påverkats och vilka anpassningar som tagits vid. Författaren och forskaren som sammanställt artikeln är religionsvetaren Linnea Lundgren. Forskningen i *Trossamfunden och Covid-19* (2022) är främst kvantitativ och beskriver fyra olika perspektiv gällande den religiösa samvaron under Covid-19. Dessa perspektiv beskriver förändrade ekonomiska förutsättningar, den praktiska verksamheten och närvaro, de anställda och ideella och församlingarnas roll i kristider. Det är 535 församlingar som medverkat i studien och delas av författaren upp enligt; buddhistiska församlingar, judiska församlingar, katolska församlingar, ortodoxa och österländska kyrkliga församlingar, lutherska församlingar, muslimska församlingar och frikyrkliga församlingar. 381 av

församlingarna som besvarat enkäten har bestått av just frikyrkliga församlingar (Lundgren, 2022: 8-10).

När församlingarna fick frågan om verksamheten ställdes in eller om blev resultaten följande: Inom kategorierna gudstjänst, bön och meditation skedde innan pandemin i princip majoriteten av församlingarnas verksamhet på plats hos församlingen och i dess lokaler, denna siffra minskade till endast 17 procent under Coronapandemin. Hälften av verksamheten hölls istället digitalt, 20 procent av verksamheten var en hybrid av verksamhet på plats och på digitala medier och 16 procent ställdes in helt. När det dock gäller kategorin förrättningar, alltså vigsel, dop och begravningar gick det digitala användandet endast från cirka ett till två procent och hybridanvändningen gick dock upp till tio procent, men hälften av församlingarna valde istället att inte erbjuda sådan verksamhet. Till sist fick även församlingarna samma fråga inom andlig vård eller själavård, här gick den digitala användningen från ett till elva procent, hybridverksamheten gick upp till 17 procent och 32 procent hade under pandemin ingen verksamhet inom kategorin (Lundgren, 2022: 19-21).

Deltagandet hos församlingsmedlemmarna under Covid-19 varierar beroende på församlingens arbete och räckvidd med anpassningarna, de församlingar som ökat i deltagande har varit mindre församlingar som med sin digitala verksamhet nått ut till människor utanför församlingen. Vid gudstjänst, bön och meditation uppfattade 26 procent att antalet deltagandet ökat något eller mycket, tolv procent uppfattade deltagandet oförändrat, 36 procent uppfattade att deltagandet minskat och 20 procent erbjöd ingen digital verksamhet (Lundgren, 2022: 27-28).

1.4.2 Pingstkyrkan under Covid-19

Den andra studien har specifikt studerat pingstkyrkan under Covid-19 och är skriven av teologen Henrik Åström och är ett kapitel i antologin "Svensk frikyrklighet i Pandemin" (Red. Josefsson och Wahlström, 2022). Åström har författat kapitlet *Vi ställer inte in, vi ställer om* (2022) i denna forskningsrapport om frikyrkan och dess verksamhet under Coronapandemin. Eftersom författaren är en pastor i församlingen beskrivs väl den verksamhet församlingen i Lund har haft under pandemi-tider. Författaren beskriver att pingstkyrkan historiskt värderat trons praktiska utformning framför trons ideologi och anser detta som en viktig utgångspunkt vid analyser av pingstkyrkans Corona-anpassningar.

Det har dessutom utförts en enkät där 183 personer från fyra olika Pingstkyrkliga samfund har besvarat 89 frågor. Frågorna som ställs behandlar församlingslivet, minskad eller ökad närvaro, hur gudstjänsterna under pandemin uppfattats och hur det andliga livet förändrats (Åström, 2022: 136-137).

Enkätens resultat visar på att åtta av tio av de som besvarat enkäten uppfattat att delaktigheten har försämrats i de olika församlingarna, dessutom uppfattar tre fjärdedelar att delaktigheten vid gudstjänster minskat. Vidare visar resultaten att församlingarnas utsatta grupper uppfattats av 94 procent blivit särskilt utsatta och nästan hälften uppfattar en allvarlig risk att församlingen kan ha förlorat kontakt med dessa medlemmar. Å andra sidan tyder enkäten på ett antal positiva effekter, delvis uppfattar 56 procent att medlemmarna delat sin tro mer under pandemin. Dessutom har församlingarna genom digitalisering och sociala medier nått ut till nya människor och grupper, hela 84 procent uppfattade detta. Nio av tio anser att församlingarna lyckats med att anpassa verksamheten och ställa om till digitala medel (Åström, 2022: 137-138).

Under pandemin har äldre varit extra utsatta, på fler sätt en ett, även i denna studie visar resultatet på att äldre har haft svårt med den digitala omställningen och därmed inte deltagit eller ställt om lika smärtfritt. Men överlag uppfattas användning av digitala medel som något församlingarna anser vara aktuellt för framtiden, det når ut till nya grupper av människor och tillåter medverkan oberoende från lokalt församlingsliv (Åström, 2022: 138-140).

Åström fortsätter med att diskutera det kollektiva och personliga andliga livet och hur pandemin förändrat detta. Den kollektiva andliga tillvaron har genom minskade träffar på plats försämrat känslan av en gemensam tro, gemenskapen som inom pingstkyrkan är högst aktuell. Dock uppfattas det enskilda andliga livet snarare förbättrats. Delvis har församlingarna själva engagerat medlemmarna till individuell läsning genom att till exempel tipsa om bibeltexter och källor men även har medlemmar själva tagit tag i det andliga livet och genom till exempel bön utvecklat ett engagemang. Medlemmarna fick ett större eget ansvar över sin tro vilket resulterade i ett förbättrat enskilt andligt liv (Åström, 2022: 144-145).

1.5 Avgränsningar

Avgränsningarna i detta arbete sker delvis i samband med CHANSE-digitaliseringsprojektet, antalet intervjupersoner regleras till ett fåtal intervjupersoner, mellan två till tre intervjupersoner. Dock studeras utöver det innehåll på digitala medier. Intervjupersonerna

behöver dessutom vara föreståndare för deras församling. I detta arbete intervjuas endast två föreståndare för de två olika församlingarna, dock utförs en videografi på församlingarnas Youtubekanaler vilket breddar empirin. Det geografiska området för församlingarna är södra Norrland och detta urval sker i samband med ett intresse från min sida och geografisk närhet till min bostadsort. Båda intervjupersonerna är män och detta var ett slumpmässigt urval. Självklart påverkar den strikta avgränsningen studiens resultat, jag kan inte dra generella slutsatser om pingstkyrkan i Sverige av endast två församlingar, det är inte heller syftet med studien. Eftersom det dock finns två svenska kvantitativa studier om religion och pingstkyrkan under Covid-19 kan jag jämföra det insamlade materialet med dessa.

I och med CHANSE-digitaliseringsprojekt och Södertörns högskolas rekommendationer anonymiseras informanterna, församlingarna, Youtubekanalerna och orterna. Anonymiseringen utförs så att utomstående inte ska ha möjlighet att söka upp informanterna eller församlingarna.

2. Teoretiskt ramverk

I detta arbete används Heidi Campbells teori RSST eller Religious-social shaping of Technology som beskrivs i boken *When religion meets new media* (2010). Campbells teori förstår digital religion som religiösa samfund eller grupper som genom en gemensam tradition och historia reglerar engagemanget för digitala medel. Denna teori syftar till att ge insikter i religiösa samfund och grupper mediala tillägnelse, vilka distinkta övertygelser och sociala mönster samfundet har när det gäller digital användning och vilken kontext eller historisk bakgrund de distinkta övertygelserna grundas i. För att kartlägga samfundets digitala användning och förstå hur beslutsfattandet hos samfund går till när det gäller digitala medel så delar Campbell upp utredningen i fyra ”lager”: den historiska och traditionsenliga bakgrunden, grundläggande övertygelser och mönster hos samfundet, förhandlingsprocesser och till sist en gemensam diskurs (Campbell, 2010: 113-114).

Samfundets historia och tradition producerar gemensamma prejudikat och normer för samfundets användning av media. Hur samfundet överväger och använder media utgår från en mall baserat på gruppens historia och baseras på dess syn på ”gamla medier” alltså texter, tidningar eller ryktesspridning. Avgörande är också auktoritetsledaren, kärnvärderingar och prioriteringar. Enligt dessa nämnda faktorer sker en förhandlingsprocess som kan resultera i olika förhållningsätt på ny teknik: motstånd, acceptans eller innovation. Förhandlingsstadiet medför en gemenskap diskurs där tekniken får en specifik ram för användningen och sätter gränser för samfundets medlemmar. Dock kan också teknik användas för intern marknadsföring, för att upprätthålla en extern image eller som ett verktyg att praktisera religion. Campbell beskriver hur kristna samfund har använt digitala medel som ett verktyg att upprätthålla kristna mål och praktiker, delvis genom evangelisation eller mission. Digitala medel används därmed för att predika och sprida ett kristet budskap (Campbell, 2010: 114-115).

Campbell beskriver vidare hur det är nödvändigt att förstå hur ett samfund resonerar kring eller reglerar användning av digitala medel både offentligt och internt. Resonemangen ligger till grunden för samfundets förståelse av media och kan visa på maktstrukturer och intressen hos det religiösa samfundet. Det är dessutom intressant att överväga den traditionella religiösa auktoriteten och hur denna kan utmanas av ny teknik. Campbell uppmanar till en diskurs kring förhållandet mellan digital religion och den traditionella religiösa auktoriteten, om det finns ett samarbete både inom ett samfund eller mellan samfund. De traditionella ”off-line” samfundet står framför strukturella val om digitalt användande, vilka av församlingens

medlemmar ska ansvara för dess digitala utrymme, och vem som kontrollerar publiceringar. Användningen av digitala medier kan resultera i konflikter eller skiften när det gäller auktoritet (Campbell, 2010: 117-118). När ett samfund använder ny media behöver det bestämmas hur media ska användas, efter den nya media introducerats och använts kan även en förhandlingsprocess äga rum, där media diskuteras eller omformas för att passa samfundet bättre (Campbell, 2010: 69).

Teorin RSST är dock begränsad, deis så publicerades forskningen 2010 och sedan dess har mycket förändrats på den digitala sfären. Dessutom talar Campbell om en samhällsmässig media användning och det ges mindre utrymme för den individuella användningen. En egenskap med tekniska apparater är att dessa är personliga egendomar och ett samfund kan troligast inte kontrollera medlemmars privata användning av dessa. Teorin är ovetande om Covid-19 och en ”påtvungad” digital användning är ett nytt fenomen, jag anser ändå att teorin är central för mina studier eftersom teorin kan belysa hur Covid-19 påverkade auktoritet och gemenskap inom församlingarna. Dessutom ger teorin utrymme att diskutera över församlingarnas historiska bakgrund, praktik och värderingar och hur dessa påverkat församlingens val av digital användning.

3. Metod och material

3.1 Metod

Vid applicering av metod bör två distanseringar tydliggöras: metod som förmedlar studiens övergripande metodologiska utförande, denna är direkt sammankopplad till min uppsats kunskapsmål och syfte. I denna studie används *etnografi* och *digital etnografi* som övergripande metod. När det gäller metod för insamling av material används *intervju* och *videografi*. Användningen av både intervju- och videografimetod fungerar i kompletterande syfte, att använda metodtriangulering innebär att två olika typer av material samlas och kan därmed jämföras och komplettera varandra.

3.1.1 Etnografi och digital etnografi

Etnografi beskrivs av religionsvetaren Anna Neumaier i kapitlet *Digital ethnography* (2022), i antologin ”The Routledge handbook of research methods in the study of religion” (Engler & Strausberg), som den vetenskapliga teknik som används för att insamla och behandla sociala, religiösa och kulturella processer och mönster. Inom etnografin kan olika insamlingsmetoder användas, till exempel fältstudier, deltagande observationer eller intervjuer. I denna studie används intervju som metod för skapande av material (Neumaier, 2022: 217).

Digital etnografi beskriver Neumaier som liknande till etnografin då sociala och kulturella processer studeras i relation till teknik och det digitala rummet, dock utan en tydlig distansering mellan det som betraktas ”online” och ”off-line”. Distanseringen är komplicerad att göra då publicerat material är ständigt tillgängligt, forskaren har en konstant tillgång till materialet och studiepersonen eller studieobjektet har inte möjlighet att stänga av sitt innehåll från att visas. Den praktiska tillvägagången inleds med ett syfte som skapar ett emiskt underlag samtidigt som syftet guidar forskaren mot ett specifikt studieområde. Därefter kartläggs forskningsfältet och aktuell data. När materialinsamlingen väl inleds finns en metod som väl överensstämmer med kunskapsmålet, syftet och frågeställningarna (Neumaier, 2022: 217, 221).

Denna studie använder videografi eftersom jag vid kartläggningen av aktuell data upptäckte ett stort antal inspelade gudstjänster. Användningen av både etnografi och digital etnografi innebär att det digitala etnografiska materialet som skapas visar ett latent innehåll, hur gudstjänster i realtid såg ut medan etnografin ger en inblick in i upplevelserna och tankarna

kring de digitala anpassningarna. Dessutom överensstämmer etnografi och digital etnografi med CHANSE-projektets ramar eftersom studierna syftar till att undersöka hur strukturer och upplevelser inom det religiösa livet förändrats i samband med en ökad digital verksamhet under Covid-19. Dessa metoder för undersökningens övergripande utformning besvarar både hur verksamheten praktiskt såg ut och hur dessa upplevdes av föreståndarna av församlingarna.

3.1.2 Intervjumetod

Intervjumetod är centralt när kunskapen som ska nås handlar om mänskliga erfarenheter, föreställningar och känslor. Det finns olika typer av tillvägagångsätt och utföranden när det gäller kvalitativa intervjuer, i denna studie har en semistrukturerad intervjumetod använts. Med semistrukturerade intervjuer finns en förförståelse om vilka typer av frågor som ska ställas, jag har haft ett frågeformulär men anpassat formuläret under intervjuens gång så att frågorna ställs i en naturlig ordning efter det intervjupersonen diskuterar. Den semistrukturerade intervjun gör det möjligt att få intervjupersoner att öppet tala om kring frågorna utan att i sina svar vara reglerad eller kortfattad, dessutom finns ett frågeformulär att falla tillbaka på om specifika svar efterfrågas (Hagström & Nylund, et al., 2022: 127-129).

Intervjuer är ett resultat av en kommunikativ handling, är situationsbaserad och tydliggör känslor och upplevelser. Kritik mot intervju som metod handlar om att det är omöjligt att veta om personen som blir intervjuad endast pratar och säger saker personen i praktiken inte skulle utföra, att personen talar utifrån känslor, skapar efterkonstruktioner och uppvisar en personlig erfarenhet (Hagström & Nylund, et al., 2022: 127-130). Därav kan det med nytta användas en metod som samlar in material under tiden för pandemin, hur ritualerna såg ut och hur gruppens pandemianpassningar fångats i form av publicerade videoklipp.

I denna studie har två intervjuer utförts, även om intervjuerna producerat ett unikt material så går det inte att dra generella slutsatser om religiositet eller pingstkyrkan i dess helhet av ett förhållandevis komprimerat material. Även om de intervjuade personerna är representanter av församlingen kommer representanten med svårighet uttrycka hela församlingens upplevelser och tankar kring pandemitiden vilket studiens analys behöver ta hänsyn till. Med hjälp av den kompletterande insamlingsmetoden videografi går det dock att skapa ett bredare material som uppvisar både representanternas tankar och förståelse av händelseförloppet och verksamheten men dessutom det praktiska videoförmedlade materialet som ger en tillbakablick i den

praktiska verksamheten.

3.1.3 Videografi

Religionssociologerna Hubert Knoblauch och Meike Haken förklarar i kapitlet *Videography* (2022), i antologin ”The Routledge handbook of research methods in the study of religion” (Engler & Strausberg), att videografi fungerar som en kombination mellan fokuserad etnografi och videoanalys. Videografin är en insamling- och tolkningsmetod som genom kodning av videomaterial analyserar sociala situationer och företeelser. Den fokuserade etnografin kännetecknas av forskarens deltagande och inspelning av de sociala situationer som studeras, i detta fall är det inte möjligt att själv spela in gudstjänster då gudstjänsterna sker på plats i kyrkornas lokaler igen (Knoblauch & Haken, 2022: 497-499). Jag kommer därav samla in material som publicerats på Youtube av församlingarna, detta material är publicerat och filmat under folkhälsomyndighetens restriktioner och kan därav uppfattas som en trovärdig återblick i hur gudstjänsterna såg ut vid tiden.

Det praktiska tillvägagångssättet av videografisk kodning utförs i formen av sekventiell insamling, genom sekventiella studier går det att registrera kommunikativa handlingar, interaktioner och språk. Tillvägagångssättet vid det sekventiella urvalet handlar om vad forskaren uppfattar som viktiga eller avgörande handlingar eller uttryck, dessutom väljs sekvenser utifrån forskningsfrågan och huvudområdet forskningen utförs inom. I denna studie kommer en transkribering utföras, där sekvenser nedtecknas med beskrivningar av handlingen och citat från den sociala situationen (Knoblauch & Haken, 2022: 499-501). Även en beskrivning av Youtubekanalerna kommer ske, ungefär hur många visningar videorna under Covid-19 har fått och hur ofta församlingarna publicerat Youtubevideos innan, under och efter restriktionerna.

3.2 Material

Det material som denna studie kommer utgå ifrån är intervjuer med två representanter från två olika pingstkyrkliga församlingar i Södra Norrland. Informanten Mats (40-årsåldern) arbetar vid en innerstadsförsamling i en tätort med över 20 000 människor, dock är staden liten och finns inte med på listan över Sveriges 50 största städer. Informanten Håkan (70-årsåldern) arbetar vid en landsbygdsförsamling i en tätort med under 1000 människor. Valet av informanter skedde slumpmässigt. Dessutom används Youtubevideos av gudstjänster från

församlingarna, dessa har publicerats av församlingen själv och kommer insamlas i sekvenser där det återfinns relevant innehåll. Anledningen till att två olika insamlingsmetoder används handlar om studiens grad av trovärdighet, om endast intervju används som metod är det svårt med två intervjupersoner att skapa ett material som står för majoritetsgruppen. Om endast Youtube-gudstjänster analyseras hade å andra sidan materialet tenderat till att vara mindre känslösbaserat och publicerats med en avsikt, kanske som supplement för de som missade den livesända gudstjänsten eller för att sprida ett budskap. Med både intervjuer och videografi som metod för insamling blir materialet bredare. Medan Youtube-gudstjänsterna skapar ett händelseförlopp och kontext för när pandemin utspelade sig så producerar intervjun värdefullt material baserat på reflektioner och känslor om pandemianpassningarna.

Urvalet av intervjupersoner är reglerat i samband med CHANSE-projektet, endast två till tre personer ska intervjuas och dessa ska vara representanter för församlingarna för eventuell etikprövning. Det begränsade urvalet kommer dock ha en påverkan på materialet, eftersom det är representanter som intervjuas blir deras påtagna roll även att representera församlingen, detta kan innebära att representanten endast vill uttrycka sådant som visar församlingen i gott ljus. Dessutom är det problematiskt att anta att hela församlingen håller med representanten om dess version av händelseförloppet. Det är viktigt för mig att ta hänsyn till att oavsett om personen är en representant är personens åsikter högst individuella och därmed kan inte slutsatser dras om församlingen i helhet endast baserat på dessa intervjuer.

När material insamlas och tolkas är det väsentligt att analysera kring forskningsetik och forskareetik. Forskareetik syftar till att tydliggöra forskarens roll och ansvar för kunskapen arbetet ger i relation till forskningsfältet medan forskningsetik är ansvaret att forskningen sker under etiska förhållanden. Forskningsetik bör vara närvarande under hela processen. Att intervjupersonerna bekräftar deras samtycke och har möjlighet att avsluta sin medverkan när som helst, att man under skrivandet även beskriver kontexten bakom uttalanden så att ingenting består oförklarat eller utan kontext och till sist att intervjupersonen inte sätts i en utsatt position (Gillat-Ray & Jacobs, et al. 2012:88-93).

Det nätbaserade materialet, alltså Youtube-gudstjänsterna bör dessutom analyseras etiskt. I detta fall är det väsentligt att tydliggöra vikten av språkligt bruk och antydningar. Att sekvenserna inte tas ur kontexten de är delaktig i och att det finns en person eller grupp som skapat och publicerat materialet med en avsikt (Geschwind & Jansson, 2022: 222-226). Anonymisering kommer här att användas och det inte ska vara möjligt att spåra sekvenserna till en specifik församling, därmed benämner jag Youtubekanalerna som A och B, Youtubevideorna och sekvenserna som numrerade, detta är dock främst för egen loggning.

4. Empirisk beskrivning och resultat

I detta avsnitt redovisas studiens material. I undersökningen föregick videogafin vilket innebär att jag här inleder med att redovisa dess resultat, för att sedan övergå resultatet från intervjuerna.

4.1 Digitala anpassningar under tiden Covid-19 pågick

4.1.1 Youtubekanal A – Församling i större tätort

Församlingen bakom denna Youtubekanal har från mars 2020 till idag publicerat näst intill veckoliga gudstjänster och andakter. Dessutom har församlingen haft livesända gudstjänster över olika plattformar, på Zoom och Youtube, men även genom Facebook och Instagram. Gudstjänsterna som livesänts har i efterhand publicerats på församlingens Youtubekanal. Denna församling har även efter folkhälsomyndighetens restriktioner vid Covid-19 upphört fortsatt en digital verksamhet. Predikan från gudstjänster spelas in och publiceras ett par gånger i månaden på Youtubekanal. Det har under inspelningarna används mikrofon och flera kameror för att visa olika vinklar av gudstjänsterna. I Youtubevideorna visas ett antal olika pastorer eller föreståndare och runt tio videor har teckenspråkstolkats.

Det är dock märkbart att det under månaderna för Covid-19 sker en förändring när det gäller gudstjänsternas innehåll. I början av Covid-19 publicerades förinspelade gudstjänster av en av församlingens pastorer som höll predikan, Youtubevideo 1, 2 och 3 är inspelade under denna period. Efter några månader av Covid-19 använde församlingen istället livesändningar eller Zoomträffar, där predikan hölls av olika personer, lovsång framfördes och de närvarande bjöds in till digital fika efter gudstjänsten som gav rum för en digital socialisering. Under juni 2021 gick det dessutom att välkomna 50 personer till kyrkan, detta innebar att församlingen hade gudstjänster på plats och livesände gudstjänsten för resterande medlemmar eller människor i riskgrupper, Youtubevideo 4 är från denna tid. Efter att alla restriktioner från hälsomyndigheten släpptes fortsatte församlingen med sin digitala verksamhet. Gudstjänster fortsatte att spelas in och publiceras på församlingens Youtubekanal, vid färre tillfällen dock.

Youtubevideo 1 visar hur en av pastorerna av församlingen står i kyrkan och framför predikan, denna video är förinspelad, har ett manus och är redigerat av församlingens teknikteam. Innehållet vid förinspelade predikan eller bön kretsar mycket kring Covid-19 och

de svårigheter som tillkommer. Följande sekvens kommer från de inledande sekunderna av Youtubevideon:

Kanske har du precis som jag funderat varför drabbas vi människor av jobbiga saker? Varför drabbas hela världen av en Corona pandemi? Varför tvingas en del människor att isoleras, hålla sig hemma? Varför kan vi inte fira gudstjänst som vanligt? Jag har tyvärr inget svar på dessa frågor men jag vet att gud vill ge oss hopp och gud vill ge oss helande och svara på våra böner. (Youtubevideo 1, Sekvens 1)

Sekvens 1 är inspelad i början av Covid-19 och i denna sekvens går det tyda en oro, att människor drabbas av jobbiga saker och att hoppet finns hos gud. Ett likande innehåll går att se i Youtubevideo 2, här förklaras det att pastorn uppfattar det som tråkigt att inte fira gudstjänst tillsammans men att det ändå är glädjande att finns digitala medel som ändå gör det möjligt att fira gudstjänst. Pastorn förklarar vidare att det är viktigt att ta hand om varandra. Församlingsmedlemmarna uppmanas att ta hand om varandra och återigen låter pastorn hoppfull och optimistisk till att det går att fira gudstjänst genom digitala medel (Youtubevideo 2, sekvens 1).

I Youtubevideo 3 uppmanar pastorn familjer att fira nattvarden hemma med sin familj, det ges en stegvis manual. Återigen är pastorn positiv inställd, och uppmanar medlemmarna att göra det bästa av en tuff situation, att oavsett Covid-19 fortsätta fira högtider:

Det jag skulle vilja uppmana er till att göra är att i samband med till exempel en söndagsmiddag eller något liknande, så samla din familj och förbered med lite bröd och vin (eller saft). Under middagens gång när ni har ätit litegrann och är glada och allt är trevlig så samla din familj lite, ställ dig upp och plocka fram bröd och vin (eller saft) och börja med att leta fram det första Korintiherbrevet, kapitel 11:23. Där står nämligen instiftelseorden som man brukar läsa i samband med nattvard. Läs den här texten för din familj. (Youtubevideo 3, sekvens 1)

Pastorn fortsätter manualen med hur den troende ska tänka och be under nattvarden och förklarar hur den som tittar ska reflektera kring brödets betydelse, att brödet kan delas i mindre delar vilket symboliserar församlingen. Församlingen är en gemenskap i Kristus samt att medlemmarna är olika delar som hör ihop. Pastorn uppmanar medlemmarna att bryta brödet och tacka gud för den gemenskap som församlingen har tack vare Jesus. Vidare uppmanar pastorn till att reflektera kring vinets betydelse med familjen, att vinet symboliserar Jesu blod som rann nedför korset i syfte av att ge förlåtelse och frälsning. Därefter ges en stund för tyst reflektion, bön eller syndabekännelse innan brödet och vinet skickas runt bordet. Pastorn uttrycker slutligen att nattvarden bör vara en nystart för tittarnas relation med Jesus

(Youtubevideo 3, sekvens 2). Familjerna uppmanas att självständigt fira högtider som tidigare endast utförts i kyrkan. Pastorn vill engagera församlingsmedlemmarna att fortsätta fira, att en nattvard inte behöver hållas av en pastor i en kyrka utan kan hållas vid middagsbordet hemma, det var minsann så nattvarden började hållas inom den kristna traditionen.

Den sista Youtubevideon visar en annorlunda situation, församlingen övergick efter några månader av Covid-19 till Zoom-gudstjänster för att återskapa gemenskapen som finns på plats i kyrkan vid gudstjänster. Dock när folkhälsomyndigheten tillät allmänna sammankomster på upp till 50 personer kunde kyrkan ha en publik på plats, men endast en liten del av församlingen:

Idag är det lite speciellt, vi är ett antal personer som är här på plats, varmt välkomna, men vi har också ett gäng som sitter och tittar på olika medier som vi sänder på, ni ska också känna er precis lika välkomna. Jag hoppas att vi kan känna att vi firar gudstjänst tillsammans trots att vi är på olika platser. (Youtubevideo 4, sekvens 1)

När det gick att ha en publik på plats återgick församlingen alltså till att livesändningar av gudstjänster. Det fokuserades på gemenskapen på plats och medlemmarna som inte kunde eller ville komma till kyrkan fick återgå att titta på en gudstjänst istället för att vara med i en.

4.1.2 Youtubekanal B - Landsbygdsförsamling

Denna församling startade publicera Youtube-gudstjänster under maj 2020 och hade en regelbunden publicering till sommaren 2021. Församlingens anpassningar till Covid-19 bestod av publicerandet av en inspelad gudstjänst i veckan, på Youtube och Facebook. Videoklippen är mellan 10-20 minuter långa och detta är den ända verksamhet församlingen haft under Covid-19. Det största visningsantalet bland Youtubeklippen är 169 visningar men på kanalen som helhet snittar visningarna på 50. Församlingen använde inte livesändning eller videochatrum som Zoom i sin pandemianpassade verksamhet. Youtubevideorna är inspelade från en vinkel, med en enklare kamera eller telefon och utan mikrofon, detta resulterade i en låg ljudnivå. I alla Youtubevideos medverkar pastorn för församlingen, i majoriteten medverkar även en av församlingens solister som uppträder med en till två sånger per video. Youtubevideorna utspelar sig främst i församlingens kyrka, ett få antal gånger hemma hos pastorn och några gånger utomhus. I den inledande Youtubevideon beskriver pastorn situationen som sådan:

Idag är det ganska tomt här i kyrkan. I vanliga fall har vi ganska mycket aktiviteter. Vi har gudstjänster varje söndag, bön varje onsdag, vi har också vårt språkcafé och svenskundervisning. Men nu ligger allt nere, på grund av den situation vi i Sverige och hela världen befinner oss i. Vi har stoppat all verksamhet på grund av corona men evangeliet kommer aldrig att stoppas. Evangeliet om Jesus Kristus och världens frälsare kommer alltid att gå ut till varje människa på vår jord. (Youtubevideo 1, Sekvens 1)

Även här främjas det till hoppfullhet, att evangeliet aldrig kommer att stoppas och att detta uppfattas vara det allra viktigaste. Vidare uppmanar pastorn till självständig bön när det inte längre går att göra det i kyrkan. Pastorn använder symboliken att bön är som en fogmassa som fogar de kristna samman. Dessutom uttrycker pastorn att bön är en livsstil och att man bör tacka gud under alla livets förhållanden (Youtubevideo 1, Sekvens 2).

Ett ytterligare förekommande tema är ensamhet, detta säger pastorn om ensamheten:

Så här i Coronatider är det många människor som är väldigt ensamma. En påtvingad ensamhet, man kanske är 70+ eller tillhör man riskgruppen och man isolerar sig hemma. För många är det jobbigt med den påtvingade ensamheten och man funderar: ska det aldrig ta slut. Men ordet ensamhet kan ha både en positiv betydelse och en negativ betydelse. En påtvingad ensamhet är negativ. Men det finns ensamhet som är positiv för oss alla, det är ensamheten med Jesus. Ska den kristna församlingen fungera så behöver också Kristi församlingsmedlemmar ta tid i bön i ensamhet. Då blir man en bättre medspelare i guds rike. (Youtubevideo 2, Sekvens 1)

Här ges en alternativ betydelse till ensamheten, att man under dessa jobbiga omständigheter ska ta tid att vara ensam med Jesus och att man därmed kan låta det negativa bli ett sätt att närma sig gud. Det uppmanas även återigen till bön.

Under advent fortsätter församlingen publicera andakter och här går det återigen att se temat hoppfullhet. Sekvensen inleds med att pastorn beskriver hur Covid-19 gör så att människor upplever mycket negativt och kan behöva vända bort sina blickar från det jobbiga en stund. Vidare beskrivs en längtan Covid-19 medfört, en längtan efter att få umgås igen, en längtan att få krama sina barn och barnbarn och en längtan till en tid utan Covid-19. Pastorn nämner att det kan ge frid att tända ett ljus men att den långvariga friden går att hitta hos Jesus (Youtubevideo 3, sekvens 1).

Innehållet av Youtubegudstjänsterna centreras kring olika teman, hoppfullhet, lidande och uppmaningar till självständiga firanden och till bön. När folkhälsomyndigheten tillät allmänna sammankomster på 50 personer kunde landsbygdsförsamlingen av dess storlek återigen träffas på plats i kyrkan.

4.1.3 De digitala anpassningarna enligt informanterna

När intervjupersonerna som går vid alias Mats (40-årsåldern) och Håkan (70-årsåldern) berättade om församlingens verksamhet innan Covid-19 blev det tydligt att församlingarna använde digitala medel sparsamt. Mats beskriver att verksamheten innan Covid-19 bestod av mp3 inspelningar och videospelningar vid större konferenser eller firanden. Vid inspelningarna var det församlingens teknik-team som stod för inspelningen och redigeringen. Anledningen till detta uppfattade Mats vara på grund av en brist i självförtroende när det gäller att prata framför kameran (Mats, 8/12/22). Håkans församling hade ett likande svar på frågan:

Ja men vi hade bara gudstjänster i kyrkan. Det var aldrig en fråga om att filma in gudstjänsterna, dels är vi en liten församling och alla våra medlemmar är med oss på gudstjänsterna i kyrkan, vem vill se oss på Youtube? Också är vi av ålderns år och jag hade aldrig kunnat göra något sådant själv. Vi använde Facebook för att bjuda in folk att fira gudstjänst. (Håkan, 16/12/22)

Håkan beskriver åldern och församlingens storlek som ett hinder för en digitaliserad verksamhet och Mats med en församling med ett duktigt teknikteam, har personliga skäl till återhållsamheten. En ytterligare anledning till en sparsam digital verksamhet är medlemmarna, Mats beskriver att filmning av verksamhet kan innebära en livsfara för de tidigare muslimska medlemmarna. Församlingen har nämligen döpt många tidigare muslimer och för dessa uppfattar Mats att det kan vara en livsfara att synas i ett videoklipp online, därför har församlingen haft ett foto förbjud (Mats, 8/12/22). Dock berättar Mats som en upplevelse som bådade vägen för en ny teknikanvändning hos församlingen:

Innan pandemin, ungefär ett år innan hörde ett Tv-bolag av sig och dom brukar filma gudstjänster i olika kyrkor och då frågade de om att spela in gudstjänster i våran kyrka. Där någonstans var jag tvungen att omvärdera min egen osäkerhet om att bli filmad och så accepterade jag detta. Och då kom dom och firade gudstjänsten i våran kyrka, spelade in och gjorde en topproduktion av filmen och det tror jag satt en väldigt stor prägel på oss i våran församling. Teknikteamet tyckte det var jätteroligt och fick lära sig massa nytt och så vidare. (Mats, 8/12/22)

Detta anser Mats påverkade de digitala anpassningarna till Covid-19 och dess första månader. Församlingen kom att göra liknande produktioner till filmerna Tv-bolaget gjorde och

publicerade dessa på Youtube. Mats anser därmed att församlingen fick ett försprång jämfört med andra församlingar och att många tittade på deras produktioner och live-streams och lärde sig av dem. Dock förändrades församlingen och dess struktur av detta, Mats säger att ungdomarna klev in och bar församlingen på sina axlar. Det tidigare ”bärlaget” av medelålderspersoner byttes ut mot församlingens ungdomar som under Covid-19 såg till att gudstjänster blev till (Mats, 58/12/22). Även vilka som deltog och deltagarantalet vid gudstjänsterna förändrades:

Det var många från *** (det område församlingen ligger i) som inte var medlemmar som kollade. För säg att vi hade innan pandemin ungefär 150 stycken som var på gudstjänsten i kyrkan i genomsnitt, efter var det kanske ungefär samma och ibland mer som kollade men det var inte samma personer nödvändigtvis. Själva ”kärngänget” i församlingen fortsatte ju att titta men de som inte har tillgång till internet eller inte kan svenska så bra, säkert halva vår församling är ju födda utomlands och de hängde inte med på samma sätt. Men å andra sidan tillkom då många som inte brukade gå till kyrkan eller inte till vår kyrka i alla fall. (Mats, 8/12/22)

För Håkan och landsbygds-församlingen var omställningen vid Covid-19 tuffare. Denna tid beskriver Håkan som stressig. Håkan ansåg att det ända alternativet var att stoppa alla möten på plats. Föreståndarens son berättade dock att andra församlingar publicerat gudstjänster på Youtube och att sonen kunde hjälpa till med tekniken om församlingen också vill publicera på Youtube. I början uppfattade Håkan att det var ovanligt att sitta och prata framför en tom kyrka men att detta var den ända lösningen Håkan och församlingen kom på. Konsekvenserna av de digitala andakterna var dock att de äldre i församlingen hade det jobbigt och majoriteten tittade inte på andakterna (Håkan, 16/12/22).

Eftersom Håkans församling inte använde livesändningar eller videochatt så gick det inte att kontrollera deltagarantalet. Dock går det att se antalet visningar på Youtube kanalen. Dessa varierar från cirka 20 visningar till 170 visningar. Innan pandemin brukade runt 20 personer gå på gudstjänsterna och vid högtider något fler. Youtubevideos var församlingens enda form av digital anpassning och publicerade videos under hela pandemin. När man dock kunde samlas 50 personer i allmänna tillställningar gjordes det (Håkan, 16/12/22).

Mats och innerstadsförsamlingen förändrade sin verksamhet efter några månader av Covid-19, församlingen som gjorde högklassiga livesända gudstjänster och Youtubevideos märkte att det inte var vad församlingsmedlemmarna ville ha. Medlemmarna ville inte titta på en gudstjänst, de ville vara med i en. Detta innebar att församlingen efter några månader övergick till Zoom-gudstjänster för att gudstjänsterna ska vara så lika som gudstjänsterna på

plats som möjligt. Under zoom-gudstjänsterna upplevde Mats att gemenskapen som församlingen saknade under de första månaderna av Covid-19 kom tillbaka. Efter gudstjänsten hölls kyrkkaffe via zoom och deltagarna kunde därmed i smågrupper umgås digitalt. Predikan från dessa gudstjänster lades sedan även upp på Youtube för dem som inte kunde delta. De som var med vid zoom-gudstjänsterna var främst församlingens ”kärngrupp”, de familjer och personer som deltar aktivt i församlingens verksamhet (Mats, 8/12/22). Mats beskriver valet av zoom-gudstjänster som en fråga av prioriteringar:

Från de första månaderna sjönk nog de som tittade på gudstjänsterna litegrann och man får ju någonstans välja väg, vill man göra en tv-produktion för att nå nya människor eller vill man vara en församling där våran egen gemenskap är i fokus. Och tillslut kände vi liksom att vårat primära fokus är att hjälpa och stötta varandra i första hand, så det övergick till att våran egen gemenskap blev viktigare än att nå ut till nya människor som vi kanske ändå inte fick kontakt med. (Mats, 8/12/22)

När det var tillåtet med allmänna tillställningar för 50 personer hade båda församlingarna gudstjänster i kyrkans lokaler, dessa filmades dock och kunde ses av medlemmar som inte ville eller kunde medverka på plats. Mats församling använde streamingtjänster medan Håkans landsbygdsförsamling publicerade gudstjänsterna på Youtube i efterhand.

Redan under Covid-19 gick det att se konsekvenserna av ett större personligt ansvar hos medlemmarna över sin tro. Man kunde inte längre förlita sig på gudstjänsten utan var själv tvungen att engagera sig, Håkan säger följande om medlemmarnas ökade personliga ansvar:

Ansvar för sin tro det ligger hos en själv, och det blir ju tydligt när man inte kan gå till kyrkan och få allt serverat av en pastor. Och det primära ansvaret för barnens tro är ju också i familjen. Så det var något vi tryckte på att nu måste alla börja läsa sin bibel själv och be om man inte gjort det innan. Och många började även läsa varje vecka och be hemma självständigt, det blir jag väldigt stolt över. (Håkan, 16/12/22)

Mats församling uppmanade dessutom medlemmarna till ett personligt engagemang för tron, genom till exempel en manual över hur man kan fira Nattvarden hemma med sin familj, detta går att läsa om under ”Youtubekanal 2 - Youtube video 3”. Tack vare ett ökat personligt engagemang för tron så uppfattade en del av medlemmarna att de fått en närmare relation till Gud, dock inte alla. Mats beskriver situationen som följande: ”Absolut, det är säg en tredjedel av varje: en tredjedel tog sitt lärjungaskap på allvar, en tredjedel fortsatte som vanligt och en tredjedel försummade kanske sitt lärjungaskap.” (Mats, 8/12/22). Ett ökat personligt ansvar kan alltså resultera i att fler läser sin bibel eller tar sitt lärjungaskap på allvar.

4.2 Digital användning efter restriktionerna avslutats

4.2.1 Digital användning efter restriktionerna enligt informanterna

När frågan ställdes om den digitala användningen efter att folkhälsomyndighetens restriktioner lättats framgick det att båda församlingarna efter Covid-19 fortsatt filma predikan och publicerat dessa på Youtube, dock av olika anledningar. Mats säger följande:

Det är ett sätt att nå ut med guds ord med, om du ändå predikar framför de som är på plats i kyrkan varför inte dela med sig det med fler när man ändå gör det. Det blir någon form av mission eller missionerande sen vet jag inte hur mycket resultat vi ser av det men det känns ändå som att det är så lite merarbete så varför inte göra det. (Mats, 8/12/22)

Mats uttrycker vidare att digital användning inte är någonting församlingen vill syssla med längre. Innan Covid-19 uppfattade informanten att det kunde vara spännande och givande att arbeta mer med en digital verksamhet men efter den påtvingade digitala användningen är det inte längre något som församlingen vill syssla med. Mats berättar hur pastorerna endast längtade tillbaka till att träffas på plats och att inga digitala medel kan byta ut gemenskapen som finns på plats. Mats uppfattar dock en skillnad när det gäller den interna och externa verksamheten. Internt i församlingen vill det inte användas digitala medel men externt används digitala medel i missionerande syfte. Predikan från gudstjänster spelas in och publiceras eftersom innehållet kan beskrivas som missionerande. Lovsången och resterande innehåll under gudstjänsterna syftar inte till att sprida ett budskap och är därför internt och menat till medlemmarna på plats (Mats, 8/12/22).

Håkan ansåg däremot filma Youtubevideos var för församlingens egen skull, för att minnas och kunna titta tillbaka på intressanta och spännande samtal. Dessutom om man vill lyssna om på en specifik lovsång är det möjligt att göra detta (Håkan, 16/12/22). Håkans avslutande reflektioner kring den digitala anpassningen var dessa:

Även om det var lärorikt att pröva på Youtube men det är långt ifrån samma gemenskap som vi har i det verkliga livet. Församlingen kommer fortsätta och spela in gudstjänster för att minnas dom men jag ser ingen poäng i att vara stora digitala, vi är en liten församling. (Håkan, 16/12/22)

Håkan uppfattar alltså det som en intern handling att fortsättningsvis filma gudstjänster, till skillnad från Mats finns inget önskemål eller syfte att nå ut externt. Gemensamt för båda församlingar är dock att det interna är det absolut viktigaste och gemenskap sätts i fokus.

5. Analys

Inledningsvis diskuteras i detta kapitel studiens resultat i jämförelse med den tidigare forskningen. Därefter följer en analys av studiens resultat utifrån Heidi Campbells teori RSST.

5.1 Två pingstförsamlingars digitala anpassningar under Covid-19

Efter både intervjuer och studier av församlingarnas Youtubekanal går det att beskriva följande gemensamma teman: båda församlingarna använde digitala medel för att under Covid-19 nå ut till sina medlemmar, båda församlingarna använde plattformen Youtube för att publicera videos från gudstjänster och båda informanterna uppfattar ett förändrat innehåll av gudstjänsterna. Mats innerstadsförsamling hade ett tekniskt försprång, precis innan pandemin hade församlingen fått besök av ett tv-bolag som spelat in deras gudstjänster. Därmed lärde sig församlingens teknikteam hur man spelar in och redigerar professionella videor. Detta är även tydligt på församlingens Youtubekanal: gudstjänsterna spelas in ifrån olika vinklar, det finns ett intro till videorna och personen som talar bär Headset (Youtubekanal A).

Håkans landsbygdskyrka publicerade enklare Youtubevideos, både ljudkvaliteten och bildkvaliteten är svagare. Medan landsbygdskyrkan endast använde Youtubevideos när det gäller digitala anpassningar så hade innerstadsförsamlingen gudstjänster, böner och bibelläsningar genom Youtubevideos, livesändningar och Zoom-möten. Landsbygdskyrkan är dock en liten församling och när folkhälsomyndigheten rekommenderade sammankomster på max 50 personer kunde hela församlingen ändå träffas på plats eftersom det vanligtvis är färre än 50 personer på gudstjänsterna. Innerstadsförsamlingen som vanligtvis har gudstjänster med 150 personer var därmed tvungen att använda digitala medel för att resterande medlemmar skulle kunnat medverka.

Under de första månaderna av Covid-19 använde båda församlingarna Youtubevideos som den primära verksamheten, dock förändrades verksamheten efter några månader hos innerstadsförsamlingen. Mats och innerstadsförsamlingen insåg att de avancerade videospelningarna och livesändningarna inte var vad församlingens medlemmar ville ha. Medlemmarna ville ha gudstjänst-gemenskap, de ville medverka och inte titta på en tv-gudstjänst. Detta innebar att församlingen fick tänka om och valde att gudstjänsterna istället skulle ske över Zoom, följande av ett zoomfika så att medlemmarna kunde tala med varandra efter gudstjänsten. Zoom-gudstjänsterna skulle efterlikna gudstjänster på plats. När den rekommenderade sammankomsten höjdes till 50 personer förändrades dock verksamheten

igen, 50 personer fick medverka på gudstjänst och resterande fick titta på livesändningen av gudstjänsten hemifrån.

Forskningen gjord av Linnea Lundgren och Myndigheten för stöd till trossamfund överensstämmer väl med innerstadsförsamlingen. Lundgren beskriver hur de som under pandemin ökat i deltagarantal är de som genom lyckat digitalt arbete nått ut till människor utanför församlingen, författaren beskriver att dessa församlingar ofta är mindre församlingar som ökat räckvidden med en avancerad digital användning. Detta överensstämmer med innerstadsförsamlingen, även om församlingen är belägen i en stad så är staden en liten sådan, staden räknas inte ens med bland topp 50 största städer i Sverige. Att denna församling nådde ut till människor utanför församlingen på grund av ett koncentrerat arbete med digitala anpassningar och överensstämmer därmed med den slutsatsen i Lundgrens forskning (Lundgren, 2022: 27-28).

Deltagarantalet hos landsbygdsförsamlingen minskade vilket överensstämmer med majoriteten av Pingstkyrkans församlingar. Tre fjärdedelar av informanterna i Henrik Åströms studie uppfattade att delaktigheten vid gudstjänster minskade. Åström förklarar att pingstkyrkan centrerar den praktiska verksamheten framför ideologin och att detta ska ha påverkat pingstkyrkans anpassningar till Covid-19 (Åström, 2022: 137). Landsbygdsförsamlingen som valde att endast publicera Youtubevideos gick miste om all praktisk verksamhet och gemenskap och minskade i deltagarantal. Innerstadsförsamlingen som efter några månader valde att digitalt efterlikna verksamheten på plats och fokuserade på gemenskap och delaktighet, denna församling minskade inte i deltagarantal. Dock med undantag för utsatta grupper som inte har tillgång till digitala medel eller inte kan svenska, dessa människor medverkade inte alls i den digitala verksamheten (Åström, 2022: 137).

5.2 De digitala anpassningarnas följder

Covid-19 och de digitala anpassningarna förändrade mycket hos församlingarnas struktur, gemenskap, innehåll och digitala avtryck. Församlingarnas ”bärargång” alltså de engagerade medlemmarna eller personalen byttes under Covid-19 ut. I innerstadsförsamlingen tog ungdomarna över rodret och skötte allt som kretsade kring videospelningar och livesändningar och i den mindre landsbygdsförsamlingen fick föreståndarens son sköta det tekniska. Det blev alltså ett skifte i församlingarnas ledarskapsmässiga uppbyggnad och auktoritet.

Det blev dessutom tydligt vart församlingarnas fokus skulle hållas för framtida verksamhet, fokuset skulle hållas på gemenskapen. Föreståndaren för landsbygdsförsamlingen upplevde en oerhörd saknad för gudstjänster i kyrkan, eftersom denna församling endast publicerade förinspelade Youtubevideos försvann all typ av socialisering. Det upprätthölls kontakt över Facebook men det saknades anpassningar där medlemmar kunde delta i gudstjänster eller firanden, medlemmarna kunde endast titta på dem (Håkan, 16/12/22).

Innerstadsförsamlingen uppfattade en saknad av gemenskap redan efter några månader av folkhälsomyndighetens restriktioner, församlingen försökte då efterlikna gudstjänster på plats så mycket som möjligt i deras digitala verksamhet. Valet blev zoom-gudstjänster. Där kunde medlemmarna delta hemifrån, lyssna på predikan, sjunga med i lovsången och efter gudstjänsten ha en gemensam zoom-fika. Gemenskapen blev därefter högt värderat, även innerstadsförsamlingen som innan Covid-19 såg med optimism på digital användning ändrade sig och ville inte använda digitala medel till en högre grad. Församlingen ville istället finnas där för medlemmarna på plats och strävar inte efter att nå ut till nya människor (Mats, 8/12/22).

Vid observationen av Youtubevideos går det även att uppfatta ett specifikt innehåll av gudstjänsterna, bestående av teman som ensamhet, hopp, misär, och uppmuntran till bön och bibelläsning. Under covid-19 så fick medlemmarna ta större ansvar över sin tro, detta uttrycks när föreståndarna uppmuntrar till självständiga studier och böner. Innerstadsförsamlingen har till exempel publicerat ett Youtubeklipp där familjer uppmuntras till att fira nattvarden hemma vid middagsbordet, här ges en stegvis manual som familjerna kan följa. Förutom detta klipp så sker en mildare uppmuntran, Håkan från landsbygdsförsamlingen uttryckte att ansvaret för medlemmarnas tro ligger hos en själv och under Covid-19 uppmanade Håkan medlemmarna att läsa sin bibel och be själv, vilket många även gjorde (Håkan, 16/12/22). Denna ökade självständighet uppfattade Mats delvis ha resulterat i ett alvarlighetstagande av lärjungaskapet, men också lika många medlemmar som på grund av självständigheten försummat sitt lärjungaskap (Mats, 8/12/22).

Åström diskuterar det kollektiva och personliga andliga livet och hur dessa utstått olika förändringar. Den kollektiva tillvaron som genom minskade fysiska träffar försämrat känslan av gemenskap, och som tidigare nämnt är pingstkyrkan centrerat kring just den praktiska verksamheten och gemenskapen och när denna försvinner så rubbas även det kollektiva andliga livet. Båda informanterna uppfattar saknaden av gemenskapen under användningen av digitala medel, så pass mycket att inställningen till digitalisering skiftat till en pessimistisk sådan. Å andra sidan uppfattas det personliga andliga livet potentiellt ha förbättrats.

Församlingarna har som tydliggjorts i videografin uppmanat medlemmarna till självständiga bibelstudier, självständiga firanden av nattvarden och självständig bön. Att det personliga ansvaret ökade resulterade i ett djupare andligt liv på ett individuellt plan. Innerstadsförsamlingen uppfattade att en stor del av församlingen tagit sitt lärjungaskap på allvar och landsbygdsförsamlingen märkte att flera medlemmar läste sin bibel regelbundet. Utan en kollektiv andlig tillvaro finns därmed utrymme för eget engagemang och resulterar potentiellt i en utökad personlig andlig tillvaro (Åström, 2022: 144-145).

5.3 Digital användning efter att restriktionerna upphört

Innan Covid-19 var innerstadsförsamlingen optimistisk till att utöka deras digitala användning som församling, även i början av Covid-19 fanns samma optimism, men när församlingen insåg att medlemmarna inte ville ha professionella tv-gudstjänster så förändrades detta. Dessutom fick församlingens ungdomar som blivit det nya "bärlaget" anstränga sig mycket kring den nya tekniska verksamheten. Mats, församlingens föreståndare uttrycker att fokus på församlingens verksamhet bör vara gemenskapen för dem på plats och är idag snarare pessimistisk till en digital användning, på grund av dess bristande förmåga till gemenskap.

Dock har båda församlingar fortsatt filma och publicera videos från gudstjänsterna på deras offentliga Youtubekanal. Tre anledningar nämns som orsaken: att det är enkelt att filma och lägga ut, i syfte att minnas och för att sprida ett budskap eller missionera. Att innerstadsförsamlingen publicerat Youtube videos i missionerande syfte är ingenting som redovisats bland den tidigare forskningen. Covid-19 är ett så pass nytt fenomen och den tidigare forskningen har fokuserat på effekterna av Covid-19 över hur verksamheten ser ut idag. Mission är dock en central del av pingstkyrkan och mission genom Youtube är endast ännu en plattform att sprida guds ord. Innerstadsförsamlingen som under första månaderna av Covid-19 tilltalade en ny publik, människor som bor i församlingens stad men som inte är medlemmar, detta kan uppfattas som en lyckad mission då man inte endast tilltalade andra pingstvännen men också icke-medlemmar. Detta gjordes på grund av ett avancerat tekniskt arbete från startskotten av Covid-19, innan andra församlingar hann med i utvecklingen.

Dock efter insikten båda församlingarna haft att gemenskapen är den huvudsakliga uppgiften hos församlingen så trappades den digitala användningen ner. Idag har församlingarna snarare en pessimistisk syn på användningen av digitala medel, med undantaget för en oregelbunden uppladdning av Youtubevideos på predikan och sociala

medier som Facebook och Instagram, dessa är dock främst interna och till för medlemmarna själva.

5.4 Studiens resultat utifrån teorin RSST

Heidi Campbells teori RSST eller *Religious-social shaping of Technology* blir relevant när dessa två församlingar i princip tvingats till en ny typ av digital användning. Denna nya digitala användning har påverkat auktoriteten i församlingarna, den har påverkat intentionerna för en digital användning och inte minst har den påverkat gemenskapen hos församlingarna (Campbell, 2010: 113-114).

Först och främst bör samfundens historia och de gemensamma prejudikat när det gäller media användning diskuteras. Landsbygdsförsamlingen hade innan Covid-19 endast använt Facebook, dock som intern marknadsföring, församlingen hade inte använt digitala medel för att upprätthålla en extern image eller för att sprida ett missionerande budskap. Syftet med de digitala anpassningarna var internt, Youtubevideorna publicerades för medlemmarna själva. Videorna publicerades dock offentligt men detta var främst en sidoeffekt av plattformen församlingen valt att använda. Församlingen har valt att fortsätta en oregelbunden publicering, detta av syftet att minnas, varken informanten eller innehållet tyder på ett missionerande budskap bakom media användningen. Här blir det tydligt att denna landsbygdsförsamling med en avskalad media-historia även haft avskalade digitala anpassningar till Covid-19. Det gemensamma prejudikatet inom församlingen är en kombination av motstånd och acceptans, medlemmarna accepterar digitala medier för interna ändamål men sätter gränsen vid en offentlig evangelisation (Campbell, 2010: 114-115). Anledningarna till detta är att församlingen är en mycket liten sådan, att församlingen vill fokusera på medlemmarna på plats och att församlingens medlemmar och föreståndare är äldre och hade vid ett utökat digitalt arbete varit beroende av yngre medlemmar i församlingen.

Innerstadsförsamlingen hade innan covid-19 en bredare användning av media, de publicerade på Youtube och använde Facebook och Instagram. Det gemensamma prejudikatet var snarare baserat på acceptans och innovation, delvis är församlingen stor och föreståndarna yngre men även skapas denna positiva inställning till de digitala anpassningarna av tv-bolaget som spelade in och gjorde en produktion av gudstjänsterna. Teknikteamet hos församlingen fick lära sig mycket nytt och tyckte det var roligt att filma avancerade produktioner av gudstjänsterna. Många nya människor tittade också på församlingens Youtubevideos och livesändningar, den digitala användningen fyllde därmed en missionerande roll. Dock ser vi

hur förhållningsättet gällande digital användning utstår ännu en förhandlingsprocess, samfundets medlemmar uppfattar ett behov av en digital användning som fokuserar på medlemmarna själva och gemenskap istället för att nå ut till andra människor. Realisationen förändrar prejudikatet från innovation till acceptans, eller i alla fall minskar det innovativa inslaget. Församlingen fortsätter nämligen ändå att publicera Youtubevideos och informanten uppfattar att detta är just för att missionera. Informanten påstår dock även att den digitala användningen fortsätter eftersom det inte är tidskrävande, gemenskapen och församlingen på plats ska vara av största fokus.

Båda församlingarna talar om ett auktoritetsbyte, innerstadsförsamlingen beskriver hur medelålders "bärlaget" bytts ut mot församlingens ungdomar och landsbygdsförsamlingen tar teknisk hjälp av föreståndarens son. Campbell talar om att den traditionella religiösa auktoriteten kan utmanas av ny teknik, i detta fall har inte endast auktoriteten utmanas utan förändrats (Campbell, 2010: 114-115). Församlingarna var tvungna att strukturellt förändras för att anpassa sig till den nya digitala verksamheten. Att den digitala verksamheten är påtvingad av Covid-19 och dess restriktioner innebär att förutsättningarna för en digital utveckling ser annorlunda ut från om den skett naturligt. Världen blir mer och mer digitaliserad med tiden men eftersom denna process inte hade varit lika drastisk som med Covid-19 är det möjligt att församlingarna hade genomgått en långsam utveckling, haft tid att förhandla prejudikatet och anpassat verksamheten långsamt till den nya digitala världen. På detta sätt är det förändras inte nödvändigtvis auktoriteten hos församlingen. Att den digitala användningen är påtvingad förändrade församlingarnas syn och prejudikat kring digitalisering. Församlingarna fick snabbt reda på att gemenskapen är allra viktigast, att digitala medel inte ger upphov till att känna och delta i en gemenskap och kommer därmed undvikas. Det framtida prejudikatet om församlingarnas verksamhet frånsäger sig en digital verksamhet och utvecklingen av digitalisering kanske inte är önskad eller oundviklig.

6. Slutdiskussion och vidare forskning

6.1 Slutdiskussion

Informanterna i denna studie har bidragit till en djupare förståelse för digitala anpassningar av Covid-19, dess effekter och hur den digitala verksamheten ser ut idag. De tre första empiriska frågeställningarna har besvarats i arbetets empiriska del, alltså kapitel 4 *Resultat* men diskuteras enligt den tidigare forskningen i kapitel 5 *Analys*. Den tredje och sista frågeställningen som är kopplad till Heidi Campbells teori RSST är besvarad i analysdelen. Syftet med denna studie har varit att undersöka hur naturen, strukturen och upplevelsen av det religiösa livet förändrats genom samfunds digitalt ersatta eller kompletterade verksamhet under Covid-19. Detta syfte har besvarats i studiens resultatdel, där det var möjligt att följa både informanternas syn på digitala anpassningar och hur den digitala anpassningen faktiskt såg ut i verkligheten eftersom allt material fanns på Youtube. Medan Youtubevideorna besvarat hur naturen av den ”nya” onlinegudstjänsten sett ut kunde informanterna beskriva strukturen och upplevelserna av de digitala anpassningarna vid Covid-19. Syftet har även varit att undersöka digital användning efter att Folkhälsomyndighetens restriktioner avslutats, detta syfte har uppnåtts med hjälp av informanterna och besvaras i resultat- och analysdelen. Det sista syftet var att analysera studiens resultat utifrån Heidi Campbells RSST-teori och detta syfte nås upp till vid Kapitel 5 *Analys*.

Sammanfattningsvis är studiens resultat detta: den digitala anpassningen har sett olika ut mellan de två församlingarna. För informanten Mats och innerstadsförsamlingen skedde den digitala övergången smidigt och de använde Youtube, livesändningar, Zoom, Facebook och Instagram. För informanten Håkan och landsbygdsförsamlingen var övergången skakigare, församlingen bestämde sig för att publicera regelbundna Youtubevideos av predikan och använde Facebook som ett internt informationsforum. Följderna var många, det skedde en förändring i auktoritet där de yngre teknik-kunniga tog över rodret, innehållet i gudstjänsterna förändrades och gemenskapen försvann. Följderna resulterade i en förändrad verksamhet, organisation och prejudikat.

Diskuteras studiens resultat utifrån Heidi Campbells teori RSST går det att dra slutsatsen att församlingarnas digitala användning under Covid-19 baseras på församlingarnas tidigare närvaro av digitala medier och framförhandlade värderingar och prejudikat, därför ser dessa två församlingars media användning väldigt olika ut. Traditionell religiös auktoritet utmanas av digital användning, under Covid-19 skedde till och med ett organisatoriskt skifte, även om

det skedde i samarbete med föreståndarna. Församlingarna behövde dock efter påtvingad digital användning förhandla om prejudikatet om denna användning, digitala medier saknar helt enkelt den gemenskap som finns vid träffar på plats. Med studiens resultat går det att diskutera om digitalisering är önskvärt av religiösa samfund, det förändrar nämligen både naturen, strukturen och upplevelsen av samfundets verksamhet. Informanterna beskriver utebliven gemenskap som den främsta anledningen till en icke-virtuell verksamhet. Gemenskap är så pass viktigt inom pingstkyrkan att det skapar en motvilja till framtida digitala användning.

Jag anser att resultatet från denna studie ger en inblick i framtida problemområden pingstkyrkliga församlingar kan möta i samband med en utökad digital verksamhet. Det kan möjligtvis ske ett skifte i auktoritet där den traditionella religiösa auktoriteten ifrågasätts och halkar efter och en ny generation av tekniskt kunniga tar över. Gemenskap som i nuläget uppfattas som någonting kroppsligt kan komma att omdefinieras. Av informanterna uppfattas den digitala verksamheten helt sakna gemenskap, dock är detta möjligtvis en uppfattning hos de äldre generationerna och generationerna som under majoriteten av sina liv levt med digitala medel håller nödvändigtvis inte med. Personligen uppfattar jag känna gemenskap relativt frekvent på sociala medier. För samfund att inte anpassa sin verksamhet i relation till digitaliseringen kan även resultera i förändringar, då grupper som upplever en digital gemenskap förflyttar sig till samfund med en avancerad digital verksamhet. Det kommer fortsättningsvis att ske omförhandlingar av det digitala prejudikatet och den temporära hälsoanpassningen kan ha varit starten på en kvarstående samhällsförändring.

6.2 Vidare forskning

Det empiriska underlaget i denna studie består endast av två intervjupersoner och två Youtubekanaler, vid vidare forskning vore det relevant att studera fler pingstkyrkliga församlingar. Dessutom är det endast föreståndare som studerats i detta arbete och medlemmar i pingstkyrkliga församlingar kan möjligtvis vara ytterligare ett studieområde. Covid-19 är inte heller över, alla följder av de digitala anpassningarna går inte ännu att studera utan att förhålla sig hypotetiskt. Det hade dessutom varit intressant att studera digital religion ytterligare, sker det en oundviklig digitalisering av religion eller är behovet av gemenskap starkare?

7. Käll- och litteraturförteckning

Bild 1: Näslund Sandström, Hannah. (2022). *Covid-tider*. [fotografi]. (Hämtad: 30/12/22)

Campbell, Heidi. (2010). *When religion meets new media*. Routledge: New York.

Geschwind, Britta och Jansson, Hanna. (2022). Källor som andra har skrivit och samlat. I: Silow Kallenberg, von Unge och Wiklund Moreira. *Etnologiskt fältarbete: Nya fält och former*. Studentlitteratur: Lund.

CHANSE 481. ReCoVirA Religious communities in the virtual age. Merged proposal stage 2. Elektronisk länk: <https://chanse.org/recovira/>

Gillat-Ray, Sophie och Jacobs, Stephen et al. (2012). Research Ethics. I: Stausberg, Michael och Steven Engler. *The Routledge Handbook of Research Methods in the Study of Religion*. Routledge: London.

Hagström, Charlotte och Nylund Skog, Susanne. (2022). Intervju. I: Silow Kallenberg, von Unge och Wiklund Moreira. *Etnologiskt fältarbete: Nya fält och former*. Studentlitteratur: Lund.

Josefsson, Ulrik och Wahlström, Magnus. (2022). Svensk frikyrklighet i pandemin - En studie av församlingen i corona och corona i församlingen. Institutet för Pentekostala Studier. Akademi för ledarskap och teologi: Uppsala.

Knoblauch, Hubert och Haken, Meike. (2022) Videography. I: Stausberg, Michael och Steven Engler. *The Routledge Handbook of Research Methods in the Study of Religion*. Routledge: London.

Lundgren, Linnea. (2022). Trossamfunden och Covid-19 - En undersökning om hur pandemin påverkat lokala församlingar i Sverige. Myndigheten för stöd till trossamfund. Centrum för civilsamhällesforskning, Marie Cederschiöld högskola: Stockholm.

Neumaier, Anna. (2022). Digital ethnography. I: Stausberg, Michael och Steven Engler. *The Routledge Handbook of Research Methods in the Study of Religion*. Routledge: London.

Silow Kallenberg, von Unge och Wiklund Moreira (2022) Etnologiskt fältarbete: Nya fält och former. Studentlitteratur: Lund.

Stausberg, Michael och Steven Engler. (2012). *The Routledge Handbook of Research Methods in the Study of Religion*. Routledge: London.

Stausberg, Michael och Steven Engler. (2022). *The Routledge Handbook of Research Methods in the Study of Religion*. Routledge: London.

Åström, Henrik. (2022). "Vi ställer inte in, vi ställer om"- Pingströrelsen. I: Josefsson, Ulrik och Wahlström, Magnus. *Svensk frikyrklighet i pandemin - En studie av församlingen i corona och corona i församlingen*. Institutet för Pentekostala Studier. Akademi för ledarskap och teologi: Uppsala.